

GENEL GEREKÇE

Küresel iklim değişikliği, öngörülemeyen meteorolojik olayların sayısını ve şiddetini artırmakta, çeşitli doğal afetlere neden olmaktadır. Bu doğal afetler arasında en sık yaşanan ise taşkın afettir. Taşkın, ülkemizde de tüm afetler arasında can ve mal kaybına yol açan meteorolojik afetler arasında birinci, tüm afetler arasında depremden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Ülkemiz, coğrafi konumu itibariyle iklim değişikliği etkilerinin yoğun hissedileceği Akdeniz'in doğusunda bulunduğundan, yüksek risk grubu ülkeler arasında kabul edilmektedir. Ülkemizde daha sık, şiddetli ve uzun süreli kuraklıklar, sıcak hava dalgaları ve orman yangınlarının görülmesi beklenmektedir. Ayrıca, kısa süreli fakat şiddetli sağanak yağış görülen günlerin sayısındaki artış ile ani oluşan taşkınların sayısında önemli artışların olacağı öngörülmektedir.

Bütün bu etkenler bilimsel çalışmalar ışığında değerlendirildiğinde, taşkınların hem sayısında hem de meydana getireceği hasarlarda artış beklenmektedir. Bu sebeple, taşkın risk yönetiminin önemi her geçen gün artmaktadır.

Uluslararası Afet Veritabanı (EM-DAT) verilerine göre dünyada son 30 yılda ortalama olarak yıllık 100 milyon kişi taşkınlardan etkilenmiştir. Bu verilere göre 1950-1960 yılları arasında taşkınların verdiği hasar ortalama yıllık 5 milyar \$ civarındayken, 1990-2000 yılları arasında 220 milyar \$ seviyelerine ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin 2007 raporunda ekonomik kayıplardaki bu büyük artışın sebebi küresel ısınma ve buna bağlı iklim değişikliği etkisiyle taşkın şiddetinin ve sıklığının artması olarak ifade edilmektedir. Avrupa'da 1998 ve 2009 yılları arasında, can ve mal kaybına sebep olan 213 adet çok büyük taşkın yaşanmıştır. Bu taşkınlarda 1126 can kaybı, yaklaşık yarım milyon insanın yer değiştirmesi ve sigortalı ekonomik kayıpların en az 52 milyar € olduğu görülmüştür.

Yaşanan bu yıkıcı taşkınlar sebebiyle Avrupa Birliği tarafından 2004 yılında taşkın yönetimi ile ilgili entegre çalışmalara başlanmıştır. Bu kapsamda Taşkın Eylem Programı hazırlanmış olup nihayetinde 2007 yılında Taşkın Direktifi yayınlanmıştır. Bu çerçevede direktif ile taşkın, Avrupa Birliğinin önemli konularından birisi haline gelmiş olup taşkın sonrası aksiyon almak yerine, taşkın olmadan önce gerekli önlemlerin alınması ile kriz yönetimi yerine risk yönetimi anlayışı benimsenmiştir.

Ülkemizde 1975 yılından bu yana 2600'ün üzerinde taşkın meydana gelmiş olup bu taşkınlarda 900'den fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiş, yaklaşık 1 milyon hektar alan taşkına maruz kalmış ve taşkınlardan kaynaklanan ekonomik kayıp 4 milyar \$ üzerindedir. Sadece 7-11 Temmuz 2023 tarihleri arasında çoğunluğu Karadeniz Bölgesinde meydana gelen taşkın ve sel olaylarında, 5 milyar Türk Lirası maddi kayıp meydana gelmiştir. Dolayısıyla can ve mal kaybına sebep olan taşkınlara karşı gerek yapısal gerekse yapısal olmayan çalışmaların yapılması zarureti bulunmaktadır.

Taşkınlar her ne kadar iklim değişikliği dolayısıyla şiddeti ve etkisi artan doğal afetler olsa da sonuçlarının bu derece büyük olmasının temel sebebi insan faaliyetleridir. Taşkın alanlarındaki yerleşimler, dere yataklarına müdahaleler, plansız kentleşme ve sanayileşme faaliyetleri sebebiyle yüzey akışındaki artışlar bunlardan bazılarıdır. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde, özellikle şehirlerde taşkınların hem sayısında hem de meydana getirebileceği hasarlarda artış olacağı beklenmektedir.

Taşkın kaynaklı hasarlar, sadece taşkını kontrol ederek önlenememektedir. Bu hasarların azaltılması, hatta mümkünse tamamen ortadan kaldırılması için, çok disiplinli ve bütüncül bir yaklaşımla taşkın risk yönetiminin sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda nehir havzasının bir

bütün olarak değerlendirilmesi, aşağı ve yukarı havza ilişkisinin dikkate alınması, sadece taşkınlara değil bunları etkileyebilecek ya da bunlardan etkilenebilecek faaliyetlere de odaklanılması gerekmektedir.

Taşkın olumsuz etkilerinin kontrol altına alınabilmesi için bir diğer önemli husus da mevzuat konusunda yapılacak çalışmalardır. Ülkemizde, taşkın öncesinde, taşkın esnasında ve taşkın sonrasında yapılacak çalışmalar çok sayıda idare, kurum ve kuruluşu ilgilendirmektedir. Zaman içerisinde taşkın konusunda yaşanan sorunları gidermek için çok sayıda kanuni düzenleme ve yönetmelik hazırlanmıştır. Ancak, bu düzenlemelerin uygulanmasında farklı kurumların ve kuruluşların görev ve yetkilerinde çatışmalar ve aksaklıklar meydana gelmiştir. Ayrıca çok sayıda düzenleme olmasına rağmen mevzuatta halen taşkın konusunda giderilememiş boşluklar da bulunmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerin belirlenmesi, çatışma ve aksaklıkların giderilmesi, şehir planlamasında taşkın riskinin dikkate alınması, akarsu yataklarına izinsiz müdahalelerin önlenmesi gibi yapılacak çalışmaların kanun seviyesinde düzenlenmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde taşkın konusuna münhasır yegâne kanun 4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu'dur. Bu kanun ile taşkına karşı belirli akarsularda koruma bantları belirlenmiş ve bu alanlar yapılaşmaya kapatılmıştır. İlaveten, taşkın sularının akışını etkileyen engeller hakkında uygulanacak hükümler, taşkın halinde halkın yükümlülükleri ve taşkın hususunda görevli kamu görevlileri gibi hususlar belirlenmiştir. Bu kanun, 1943 yılında hazırlanmış olup o zamanın teknolojisi, coğrafi bilgi sistemi tabanlı hidrolojik ve hidrolik modelleme tekniklerine imkân vermediğinden, taşkın riski taşıdığı düşünülen alanlar, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yaklaşık olarak belirlenerek Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmesine yönelik düzenleme getirmiştir. 4373 sayılı Kanunun, doğrudan taşkın afetini konu alan tek kanun olmasına rağmen günümüzde ihtiyaç duyduğumuz birçok önemli ve gerekli düzenleme bu kanun içerisinde yer almamaktadır.

Taşkınların, çevresel, sosyal ve ekonomik faaliyetler üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, taşkınlarla mücadelede kurumların görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, taşkın riskinin sigortacılık çalışmalarında dikkate alınması ve taşkın afetinde kriz yönetimi yerine risk yönetiminin sağlanması için bütüncül bir Taşkın Kanunu'nun ivedi olarak yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Taşkın Kanunu'nun getireceği yenilikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Taşkın ile ilgili temel ve bütüncül mevzuat hazırlanacaktır.
- Görev ve yetki sınırları netleşecektir.
 - Akarsu ıslahı çalışmaları; büyükşehir belediyesi sınırları içinde büyükşehir belediyesi, büyükşehir olmayan illerde DSİ tarafından yapılacaktır.
 - Taşınmazların edinimi işlemleri büyükşehir belediyesi olan illerde büyükşehir belediyesi tarafından, büyükşehir olmayan illerde belediye sınırları içerisinde ilgili belediye tarafından, belediye sınırları dışında ise il özel idaresi tarafından yapılarak inşaat öncesi DSİ'ye ihtilafsız olarak teslim edilecektir.
- Çok yüksek seviyede taşkın riski taşıyan alanlar belirlenecektir.
- Taşkın tahmini ve erken uyarı çalışmalarının etkinlik düzeyi artırılacaktır.
- Dere yataklarında taşkın riskini artıran izinsiz müdahaleler önlenecektir.
- Mekânsal planlama çalışmaları dahil olmak üzere yapılacak tüm plan, proje veya faaliyetlerde taşkın riski esas alınacaktır.
 - Taşkın yönetim planları etkin şekilde uygulanacaktır.
 - Sigortacılık faaliyetlerinde taşkın riski dikkate alınacaktır.
 - Taşkın hususunda yasak fiiller ve cezai müeyyideler getirilecektir.